

Šta ugrožava sove u Srbiji?

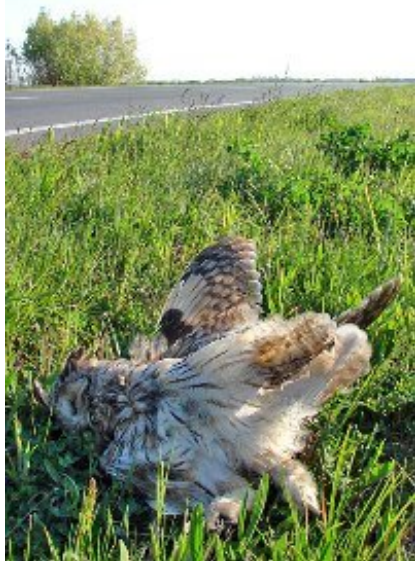
U Srbiji se u savremeno doba gnezdi **10 vrsta sova**. Njihova staništa se protežu od visokoplaninskih četinarskih šuma sve do parkova velikih gradova. Neke vrste (kukuvija, kukumavka, mala ušara) su se tokom istorije uspešno prilagodile saživotu sa ljudima. One **opstaju u izuzetno narušenim i izmenjenim prirodnim uslovima** koristeći svaku prednost modernog sveta (tavani, parkovi, drvoredi, glodari). Ipak, primećeno je da se njihove populacije u naseljima smanjuju, a veliku odgovornost za to snosi upravo čovek.

Uništavanje staništa je osnovni negativni faktor koji utiče na sove. Oranice su zauvek zamenile nepregledne stepe i slatine širom Vojvodine, veći deo prirodnih šuma je posečen ili zamenjen sterilnim šumama klonske topole, reke su regulisane i iskanalisane, bare i močvare isušene, saobraćajnice su ispresecale nekada idiličan krajolik. A kako su se sove prilagodile?

Ekološki prilagodljive vrste su iskoristile novonastale uslove. Kukuvija i kukumavka su počele da se **gnezde na ljudskim objektima** i da love oko salaša i farmi gde nalaze obilje plena, male ušare su ušle u naselja i uspešno **kolonizovale sađeno drveće** u parkovima, drvoredima i baštama. Budući da je većina naselja okružena oranicama na kojima se vrši intenzivna proizvodnja, sove imaju sve manje dostupne hrane i mesta za odmor i gnežđenje. One su prinuđene da love više pacova, malih ptica i insekata i što je za njih energetski nerentabilno i rizično.

Trovanja pesticidima, kojima se čovek obračunava sa glodarima, insektima i korovima, je uobičajeno u svetu sova. **Uginuća** nastaju kao direktna ili indirektna posledica ishrane zatrovanim plenom. Osim toga, utvrđen je i veliki **uticaj pesticida na vitalnost jedinki, plodnost i upešnost odgajanja mladunaca**. Primećeno je da je kukuvija posebno ugrožena trovanjem glodara koji predstavljaju njen plen. Nekontrolisana i neracionalna upotreba otrova prekida složen lanac ishrane i nepovratno narušava ekološku ravnotežu.

Stradanje na saobraćajnicama značajno ugrožava populacije sova. Postoji nekoliko razloga za njihovu veliku smrtnost na putevima. Kao prvo, sove love noću i budući da je većina staništa ispresecana putevima one ih preleću, bivaju zaslepljene svetlima vozila i stradaju. **Posebno su opasni auto-putevi** koji imaju više traka na kojima vozila razvijaju velike brzine, pa sove gotovo i nemaju šanse da prežive. Takođe, mnoga staništa su uništena, a zeleni pojasi oko puteva predstavljaju prave „oaze” za male životinje (insekte, ptice i sisare) koje su plen sova, te ih tako privlače u smrt. Bitan faktor predstavlja i okolina samih puteva. Ako postoje drvoredi, živice ili ograde koje se nalaze uz same puteve, većina sova će se spasiti jer će puteve preletati na većoj visini.

Iskustva iz zapadne Evrope ukazuju da **na putevima stradaju uglavnom sove na seobi ili mlade jedinke** koje napuštaju roditeljske teritorije. Na ovaj način se gubi veliki broj ptica koje su neophodne za održavanje gnezdećih populacija.

Ilegalno ubijanje je vrlo raširena pojava širom Srbije. Razloge za to možemo tražiti kako u neobrazovanim i nekontrolisanim lovcima, tako i u predrasudama koje vladaju među stanovništvom. Iako su **sove u Srbiji u potpunosti zaštićene zakonom**, u praksi smo svedoci svakodnevnih „ubijanja štetočina“, „čišćenja od predatora“ i „spašavanja od pošasti“. Sove su laka meta budući da poplašene u toku dana lete sporo i „trapavo“. Hiljade ljudi svake godine digne pušku na stvorenja o kojima ne znaju gotovo ništa. **Veliki broj sova, posebno malih ušara, strada u proleće u toku „čuvenih“ lovačkih akcija pucanja na gnezda vrana i svraka.** Ova gnezda malim ušarama predstavljaju osnovna mesta za gnežđenje.

Sujeverje je ružna zaostavština prošlosti koja se održala do današnjih dana. U većem delu Srbije **sove se smatraju vesnicima smrti** i njihovo prisustvo je izrazito nepoželjno. Ljudi nastoje da ih oteraju ili da ih se „reše“ tako što ih **proganjaju i ubijaju**. Razloge za ovako ponašanje treba tražiti kako u samoj prirodi sova, tako i u neobrazovanosti ljudi. **Sove su noćna bića** koja svoje životne potrebe obavljaju uglavnom onda kada je to čoveku nemoguće ili nezamislivo, tj. kada je najosetljiviji i najranjiviji. Ovo ih čini nadmoćnim u odnosu na čoveka i stvara osećaj natprirodnosti. Pored svega, neke vrste sova imaju **prodorno oglašavanje**, a za razliku od ostalih ptica, sove imaju „čovekoliku“ pojavu sa krupnim očima postavljenim napred.

Hvatanje sova radi gajenja u kavezima ili u neke druge svrhe je novotarija koja nije zaobišla ni Srbiju. Kao vrlo atraktivne ptice, **sove su omiljeni „kućni ljubimci“** širom sveta. Međutim, u većini uređenih država sove se mogu legalno kupiti kod ovlašćenih odgajivača. Ovakvi primerci su potomci ptica koje generacijama žive u zatvorenom prostoru. U Engleskoj, u kojoj se u divljini gnezdi više od 4.000 parova kukuvija, ove sove ima više u zarobljeništvu nego u prirodi. Problemi nastaju kada se **uzimaju ptice iz prirode** zarad gajenja u zarobljeništvu. Osim što je nelegalno, ovo može biti i vrlo opasno. Sove su poznate kao dobri roditelji, a pojedine vrste (dugorepa i šumska sova) će svoje potomstvo beskompromisno braniti od uljeza. Zabeleženo je nekoliko slučajeva **ozbiljnih napada** šumskih i dugorepih sova na ljude u Srbiji i svaki put se radilo o ugrožavanju legla i mladunaca od strane čoveka. Takođe, gajenje sova je dosta složen i neizvestan posao budući da one zahtevaju posebnu hranu, smeštaj i veterinarski tretman koje nije lako obezbediti.

Sovama je mesto u prirodi. Iako vam mogu delovati ljupko i pitomo, sove su rođeni lovci i ljubitelji širokih prostranstava. Većina vrsta će po svaku cenu izbeći blizak susret sa čovekom. Svako od nas ima privilegiju da uživa u pojavi, letu i oglašavanju sova u prirodi. Samo zajedničkim snagama sovama u Srbiji možemo obezbediti sigurnu budućnost, a našim potomcima ostaviti na dar mogućnost magičnog susreta sa nečujnim lovcima.

Više informacija o Projektu „**Otvori oči!**“ i radu NIDSB „Josif Pančić“ možete pročitati na našoj web stranici www.josifpancic.com/otvori_oci/html.

Tekst i priprema: Milan Ružić i Marko Šćiban

Fotografije: Katarina Paunović (www.wild-serbia.com), Milan Ružić, Marko Janković i Marko Šćiban

Copyright: www.josifpancic.com. Zabranjeno neovlašćeno kopiranje i korišćenje teksta i fotografija.